

L'assetjament escolar, una xacra social a erradicar

Jordi Sedó

Lingüista i escriptor

www.escriptors.cat/autors/jordisedo

Per primer cop, la Fiscalia ha fet un recompte dels casos d'assetjament escolar, cosa que ens permet aproximar-nos ni que sigui una mica al gruix que té aquest gravíssim fenomen a l'Estat espanyol, en l'àmbit de la infància i l'adolescència. Segons les dades, l'any 2024 n'hi va haver 1.196 casos registrats, tot i que, naturalment, n'hi devia haver molts més, que ni es van arribar a denunciar. Però aquesta és la informació de què té constància la Fiscalia.

L'Associació Catalana per a la Prevenció de l'Assetjament Escolar demana que aquestes conductes agressives, dutes a terme fonamentalment per menors, sigui tipificada com a delictes i inclosa al Codi Penal, tot i que, segurament, hi ha qui deu creure que el Codi Penal no és la millor norma per dirimir assumptes de criatures.

Tanmateix, no hi ha dubte que l'assetjament escolar és una veritable xacra, com moltes de les que afecten avui la nostra societat, amb l'agreujant, però, que qui la pateix sol ser un infant i, per tant, un individu encara no prou madur per entendre què li està passant i, sobretot, sense recursos personals per fer front a una situació que probablement no acaba d'entendre del tot. Ni per què es produeix, ni per què se l'ha escollit a ell o a ella com a ase dels cops. I moltes vegades tendeix a culpabilitzar-se, com si hi hagués alguna cosa en la seva persona per la qual potser mereix el que li passa.

Les conseqüències, doncs, per a aquestes víctimes, poden ser, entre d'altres, sensació d'infelicitat, descens de l'autoestima, agressivitat normalment defensiva, incapacitat de concentrar-se, por d'anar a l'escola, baix rendiment escolar, conflictivitat social i/o a casa i, en casos extrems, autolesions i intent de suïcidi, a vegades, lamentablement, dut a terme amb un resultat fatal. La situació d'un infant assetjat és tan penosa com perillosa i no podem permetre que les coses continuïn com fins ara, en què encara no hem trobat una solució efectiva per a aquests casos.

D'assetjament escolar, n'hi ha de diverses menes. En citaré de tres tipus, que crec que són els més coneguts. El més freqüent i, potser, menys elaborat, o més primari si em permeteu l'expressió, és el que podríem anomenar *agressiu*, que es basa en burles, robatoris, furts, agressions físiques, etc. i, sovint, és dut a terme de manera recurrent i en grup, normalment, liderat per un dels membres, que solen ser majoritàriament del gènere masculí.

És també molt habitual l'anomenat *ciberassetjament*, que es materialitza a través de les xarxes socials, dels xats grupals o individuals i del correu electrònic, cosa que moltes vegades dificulta la identificació de l'autor o autors, que poden ocultar-se sota un pseudònim o sota un nom fals. Segons Save the Children, gairebé la meitat dels joves catalans, el 42%, ha patit aquest tipus d'assetjament.

Finalment, hi ha el que podríem anomenar *assetjament passiu*, majoritàriament practicat per nenes. Aquest es basa no pas en l'acció, sinó en l'omissió: no convidar la víctima a les festes on es convidava tothom, negar-li la paraula, marginar-la dels grups, impedir-li jugar amb tots com fan els altres membres de la classe, atribuir a la víctima, públicament, actes jutjats com a reprovables faltant o no a la veritat, recriminar determinats defectes físics de la víctima, inventats o reals, ridiculitzar la seva manera de vestir, simular sentir fàstic en presència seva, etc.

I naturalment, aquests tres tipus es poden combinar, prenent accions de tots tres, d'acord amb les

GRISelda ESCRICAS

Si l'assetjador no arriba a l'edat de 14 anys, no existeix responsabilitat penal i és inimputable i, per tant, completament immune

L'assetjador pot generar una mena d'anticossos contra l'autoritat però, quan arribi a l'edat penal, la llei li caurà al damunt amb tota la força

circumstàncies i les possibilitats del grup agressor.

La majoria dels casos d'assetjament escolar són comesos per menors, que, si sobrepassen els 14 anys d'edat, en els casos més greus, se'ls pot sancionar a través de l'article 173 del Codi Penal, que és dins el capítol que fa referència a tortures i agressions i que, per tant, no acaba de ser ben bé el que es necessita, ja que no considera amb una precisió prou quirúrgica les característiques específiques d'aquestes situacions, que són, als nostres centres educatius, més freqüents que no sembla. Si l'assetjador és menor de 18 anys, també se li pot aplicar la Llei de Responsabilitat Penal del Menor i se li poden imposar mesures com ara la llibertat vigilada, haver de realitzar obligatòriament prestacions en benefici de la comunitat, l'arrest domiciliari durant els caps de setmana o, en casos, extrems, un internament.

En canvi, si l'assetjador no arriba a l'edat de 14 anys, no existeix responsabilitat penal i l'individu és inimputable i, per tant, completament immune. En aquestes ocasions, però, la Fiscalia pot derivar el cas als serveis de protecció de menors i exigir mesures al centre educatiu, que potser se les haurà d'haver amb una situació difícilment controlable des de la posició d'un docent, fins i tot, si es tracta del cap d'estudis o del director de centre.

El curs passat el Departament d'Educació va fer obligatori l'ús del Registre de Violències contra l'Alumnat als centres, que pot servir per demostrar que ja hi ha antecedents si es decideix aplicar alguna mesura a l'agressor. Moltes vegades, però, la dificultat de demostrar aquestes agressions motiva que moltes es quedin sense denunciar o que la denúncia no arribi més enllà dels responsables

escolars, que no disposen de gaires eines per prendre decisions sobre aquests casos i aquelles de què disposen solen ser lentes i poc efectives.

Les famílies, per tant, ben sovint, potser després d'haver presentat batalla davant de tothom, acaben per rendir-se i esperar que l'agressor es cansi dels seus actes de violència contra la víctima, amb el patiment que això comporta, o decideixen canviar la criatura de centre docent i assumir els costos i les incomoditats que pot suposar una decisió així. I tant una cosa com l'altra constitueixen una injustícia flagrant que es podria resumir en aquella dita tan nostra que fa *A sobre de cornut, pagar el beure*.

Aquesta situació, naturalment, provoca, en primer lloc, una desesperant indefensió en la víctima i la seva família, però, alhora, una sensació d'impunitat en l'agressor, que entén que pot continuar actuant com millor li plagui perquè sap que, faci el que faci, no en rebrà cap conseqüència negativa. Però és que, a més, això té un perillós efecte crida entre altres companys, que es poden sentir atrets per aquests actes violents i temptats a imitar-los si poden intuir que quedaran impunes.

A més, si l'agressor arriba a creure's aquesta immunitat, pot anar generant una mena d'anticossos contra l'autoritat, fins i tot contra la policia, i això pot arribar a crear-li un patró fix de comportament que, en el futur, pot ser-li difícil d'abandonar. I si no és capaç de controlar-se, quan arribi a l'edat penal, la llei li caurà al damunt amb tota la seva força, llavors, sense cap contemplació. I aquest és un efecte que també convindria plantejar-se per evitar-lo tant com fos possible.

Perquè és que hi ha un aspecte que no podem oblidar i és que els assetjadors també són víctimes. Què ha de tenir al cap una criatura per necessitar maltractar-ne una altra, un company seu, algú que segurament no li ha fet cap mal, per sentir-se bé? No soc psicòleg, però intueixo que, com a mínim, un dèficit important en l'autoestima, una absència de valors que els seus responsables familiars no han encertat a fer que adquirís i, probablement, una profunda frustració quan no pot exercir la seva violència damunt d'algú. I tampoc no podem abandonar aquest petit agressor a la seva sort.

No soc prou coneixedor de les lleis com per definir-me favorable o desfavorable a ficar els menors de 14 anys en el Codi Penal, però, en canvi, per la meua professió de docent, que he exercit durant més de 40 anys, sí que conec amb profunditat el món escolar i sempre he pensat que no es pot tolerar ni la deplorable indefensió de la víctima ni la flagrant impunitat de l'agressor, que és com donar-li carta blanca per continuar duent a terme els seus actes violents. I és que, a vegades, amb la voluntat de no lesionar els drets del menor, s'acaba defensant més els de l'agressor que els de la víctima.

No sé si el Codi Penal és o no la solució, però estic convençut que no podem deixar les coses tal com estan. I la urgència més prement és la protecció de les víctimes, salvar-les de qualsevol agressió i, en el moment en què es puguin comprovar els fets, allunyar l'agressor de la víctima, canviant-lo d'aula o, fins i tot, de centre si convé. I si cal modificar la normativa que diu que els pares tenen dret a escollir centre, es modifica. Però, immediatament, cal també implementar mesures encaminades a rehabilitar aquest agressor de manera obligatòria i passant per damunt de la voluntat dels pares en cas que s'hi oposin. I, si cal, posar-lo en mans d'una institució especialitzada, internant-l'hi o no, segons es vegi més efectiu, on disposi de psicòlegs i professionals preparats, capaços de dur a terme una teràpia amb el noi o noia que l'ajudi a esdevenir un individu sociable, que l'ajudi a arribar a fer les paus amb si mateix i potser amb el seu entorn i que l'ajudi a trobar una manera de pertànyer a la societat que el faci sentir-s'hi còmode.

No dic pas que sigui fàcil ni, segurament, tampoc deu ser barat, però és peremptori revertir aquesta situació d'indefensió i impunitat respectivament que provoca molt i molt de patiment injust i innecessari en els membres més joves de la nostra societat, a vegades, per desgràcia, amb conseqüències irreversibles.